

1.1 PARAGRAFİN TANIMI

Bir düşünceyi anlatan düşünce grubudur. Diğer bir deyişle, herhangi bir konunun bir ana düşünce etrafında geliştirilmesidir. Paragraflar, bir güşünceden diğerine geçişi göstererek zihnin kavrama işini kolaylaştırır ve düşünceleri belirgin kılar.

a) **Giriş paragrafı:** Bu bölümde ne üzerinde duracağımızı, konuyu hangi görüş açısından ele alacağımızı belirtiriz.

b) **Gelişme paragrafı:** Ele aldığımız konunun çeşitli yönlerini inceleriz. Yerine göre konuyla ilgili bir yargı tartışılır, açıklayıcı bilgiler verilir, düşüncelerimizi kanıtlayacak örnekler bulunur, başkalarının düşüncelerinden alıntılar yapılır, istatistiki bilgilere başvurulur.

c) **Sonuç paragrafı:** Bu bölümde yazının başından beri anlattıklarımızı özetleriz. Daha önceki paragraflarda ana düşüncemizi vermemişsek burada onu yazabiliriz.

1.2 PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

Olay Paragrafı: Belli bir olayın anlatıldığı, çevre ve kişilerin de ele alındığı paragraf çeşididir.

“Kadıköy-Maltepe hattında on üç-on dört yaşlarında iki delikanlı biniyor minibüse. “Abi”, diyor kumral olanı, altmış kuruşumuz var olur mu? Şoför olgun tavırlarla ne olacak yirmi kuruş eksikğin lafı mı olur, gibisinden parayı gönder kıvamında bir göz hareketi çekiyor delikanlılara. Kumral olan neşeyle, esmer olan sanki kalbine kıymık batmış gibi helal et ama abi diyor.”

Betimleme Paragrafı: Betimleme canlandırma sanatıdır. Bir yer, bir nesne veya bir varlığın özellikleri ayrıntılı olarak işlenir. Okuyanın görmediği, bilmediği imgeler, onun gözünde canlanacak şekilde ifade edilir. Betimleme, gözde canlandırmaya yönelik olduğu için, duyu organları üzerinde bırakılan izlenimler önemlidir. Betimleme paragrafı daha çok öykü ve roman gibi edebî türlerde kullanılır.

Paragraflarda çevre ve doğanın dışında kişiler de betimlenir. Bu betimlemelerde kişinin fiziksel ve ruhsal özellikleri, betimleyen kişinin bakış açısından okuyucuya aktarılır. Bu tür betimlemelere *portre* de denir.

“Evler hep ahşap ve iki katlı. Köhne çatılar, karşıdan karşıya birbirinin üstüne abanır gibi eski zaman saçakları. Ortada baştan başa uzanan bir aralık kalmış olmasa, sokak üstü kemerli karanlık bir geçit olacak. Doğuda batıda bu aralık, renkten renge giren bir ışık yoludur; fakat sokağın yanları her zaman sessiz ve loştur.”

“Gün doğuncaya kadar orada öylece kaldılar. Gün ışıırken hepsi birden gözlerini kısıp akarsuya döndüler. Karşı pürenlikten ince bir yelle birlikte, görülür görülmez bir sis ağdı, bir koku geldi insanı sevinçten deli eden. Bir ışık seli aktı ırmakla birlikte aşağılara. Suya çiçeklerin sarısı vurdu. Bir turaç karşı çalılıkta uzun uzun öttü, bir balık suyun yüzüne üç kere fırladı, havada gümüş parıltısı asılı kaldı.”

(Yaşar Kemal, Kale Kapısı, s.79.)

Düşünce Paragrafı: Düşünce paragrafında yazar, öne sürdüğü düşünceyi belirli kanıtlar ve verilerle okuyucuya aktarır. Bunun için tümdengelim, tümevarım ve benzeşim gibi ilişkiler kullanılır. Düşünce paragrafları daha çok makale, köşe yazısı (fıkra), deneme, eleştiri gibi türlerde kullanılır.

“Dil bir toplumu millet yapan en önemli unsurlardan biridir. Bugün dil birliği bulunmayan ülkelerin ne durumda olduklarını görüyoruz. Kültür emperyalizminde birinci hedef dildir. Dili imha edilerek sömürülen ve yıkılan çok sayıda devlet vardır. İrlanda örneği bu konuda en çarpıcı örnektir: “İrlandalılarla İngilizler ayrı millettirler. İrlandalılar “Kelt” soyundan gelirler. Dilleri Keltçe olup İngilizlerden ayrı olarak sanat, düşünce, örf, adet ve hukuk sistemleri vardır. İngilizler, İrlanda’yı işgal ettiler. 300 yıl süren işgallerde yapmadıkları barbarlık ve zulüm bırakmadılar; ama İrlandalıları kendilerine benzetemediler.”

Çözümleme (Tahsil) Paragrafı: Bu tür paragraflarda konu, çözümleme yoluyla incelenir. Çözümleme paragrafları nesnel yazılarda da öykü ve roman gibi edebî türlerde de kullanılabilir. Nesnel yazılarda, incelenen konunun özellikleri çözümlenirken; öykü ve romanda daha çok insan psikolojisi belirtilirken çözümleme paragraflarına başvurulur.

“Türk dili ile ilgili yapılan tartışmalara işin başından beri genel olarak iki görüş egemendi. Bunlardan biri, dilin gelişimini doğal akışına bırakmak düşüncesine dayanan ‘sadeleştirmecilik’, diğeri de doğal akışa müdahale ederek dili arılaştırma ki yani ‘arı Türkçecilik’ görüşü idi. 1980 öncesinde, Türk Dil Kurumu’nda sadeleştirmeciler tasfiye edildi, giderek arı Türkçeciler kuruma egemen oldu. Bunların Türkçeyi özdeşleştirmekten çok politik amaçlara yöneldikleri ileri sürüldü. Bir süre sonra, dil tartışmaları, o hale geldi ki kişinin kullandığı sözcüklerden siyasi görüşü, düşünce yapısı öğrenilmeye çalışıldı.”

(Hasan Kolcu, Türkçenin Şiiri, s.

140)

“Eve bir sıtma nöbeti içinde vardığı zaman bir uykusuz kalmış insan boşluğu duydu. Kemikleri bomboştu. Dimağı bir boşluk içinde birçok şeyler duyuyordu. Birçok emirler veriyordu ama, hiçbir azası bu emirlere itaat etmeyecek gibiydi. Elini kaldırmak aklından geçiyordu. Kaldıramıyordu. ‘Acaba, hakikaten kaldıramayacak bir halde miyim?’ diyordu. Halbuki az bir kuvvetle kolunu gayet

kolaylıkla kaldırıyordu. ‘Bir cigara yakayım’ diyordu. Diline acı bir hava yapışıyordu.”

(Sait Faik Abasıyanık, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, s. 92)

1.3 PARAGRAFTA ANLATIM YÖNTEMLERİ

ANLATIM: Kişinin zihninde tasarladıklarını, dilin kuralları içinde sözlü veya yazılı olarak dışa vurmasıdır. Anlatımda farklı yöntemler kullanılabilir. Bu anlatım yöntemleri nesnel anlatım, öznel anlatım, açıklama, öyküleyici anlatım, betimleme, portre yoluyla anlatım ve tartışmadır.

Nesnel anlatım, doğruluğu insandan insana değişmeyen yargılar içeren anlatımdır:

“İstanbul, 1453 yılında ele geçirildi.”

Öznel anlatım, öne sürülen yargının kişiden kişiye değiştiği anlatım biçimidir:

“İstanbul güzel bir şehirdir.”

Açıklama, aydınlatma ve bilgi verme amacıyla kullanılan anlatım biçimidir. Aydınlatılan konunun ayrıntıları, bağlantılarıyla ele alınarak karşıdakinin bilgi alma amacı karşılanır.

“Modernizm, 19. yüzyıla ait düşünce ve sanat akımıdır.”

Öyküleyici anlatım, olayların zaman sırasına göre dizilerek anlatılmasıdır. Olay, kişi veya kişilerin başından geçer; belli bir mekanda, belli bir zaman diliminde gerçekleşir.

“Mehmet otuz iki yaşındaydı. Memleketine kışın döndü. Emin onu şehirde karşıladı. Köyün yolunu yaya tuttular. Anası ölmüştü. Babası ak pak olmuştu. Doksan iki yaşındaydı. Mehmet kemerinden yedi altın söktü. Babasına verdi. Babası bu yedi altını yedi sene sakladı. Yedi sene sonra öldüğü zaman Mehmet, dört altınını oğlunun uçkuruna bağlayarak İstanbul’a yolladı. Üçünü sakladı. Zamanlar kötüydü. Ne oldum dememeli, ne olacağım demeliydi.” (Sait Faik Abasıyanık, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, s. 88)

Betimleme, hem bir paragraf çeşidi hem de bir anlatım yöntemidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, yer, nesne veya varlığın özelliklerinin ayrıntılı olarak gözde canlandırılması işidir.

“Kırmızı kayalıkların dibine, bakır toprağın, bin yıllık baharı üstüne kepeneklerini atıp gölün kıyısına firdolayı otururlar.” (Yaşar Kemal, Ağrı Dağı Efsanesi, s. 9)

Portre yoluyla anlatım, kişinin dış görünüşünü ve/veya ruhsal özelliklerini betimleyen anlatımdır. Sadece dış görünüm anlatıldığında, fizikî portre; ruhsal özellik anlatıldığında ise, ruhsal portre olarak isimlendirilir.

“Poiret, uzun ve iğri büğrü, sapandan kamburlaşmış, perhizden zayıflamış, kemikli, su yüzü görmemekten derisi kurumuş, çıkageldi. Karısı, küçük ve cılız, yorgun bir keçiyi andırarak ve iki eliyle kocaman bir yeşil şemsiye taşıyarak onun ardında yürüyordu.” (G. Maupassant, Seçme Hikâyeler I, s. 277)

“Yine ürperdim, dehşetle. Yanı başımda usul usul sürüklenen bu adımlar, duyulmayacak kadar sessizdi, ama benim için yine de sertti. Denizciler sokağının karanlığı ve yaşantının anıları, rüya gibi karmakarışık, hiç bir değer ölçüsü ve direnci olmayan bir duyguya yerini bıraktı. Onun bakışlarındaki ezikliği duydum, hiç bakmadan... Dudaklarındaki titreyişi de; benimle konuşmak istediğini anladığım halde, bunu ne kolaylaştırıcı, ne de önleyici bir şey yapamadım; duygularımın boş dönmesinde yürekten bir merakla vücut uyuşukluğu kabarıp birbirine karışıyordu.” (Stefan Zweig, Hikâyeler, s. 239)

Tartışma, belli bir bakış açısını destekleyen, okuyanı ikna etmeye çalışan anlatım biçimidir. Tartışmanın önemli ayırıcı özelliklerinden biri, metnin içinden okuyucuya seslenilmesi ve karşılıklı konuşuluyormuş gibi davranılmasıdır.

“Nitelikten söz edilince hep iyi kavramı gelir aklımıza. Peki ama, gerçekten nedir iyi? İyinin kuşatıcı bir tanımı yapılabilir mi? Örneğin, iyi bir insan, iyi bir ayakkabı, iyi bir otomobil arasında ortak payda bulunabilir mi? İyi bir insanın özellikleri, iyi bir otomobilin de özellikleri olabilir mi? Ya da iyi bir ayakkabının? Bu durumda iyiyi nasıl tanımlayacağız? Bu soruyu, ‘İyi, göreceli bir kavramdır.’ diye yanıtlamak mümkün.”

1.4 PARAGRAFTA DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YÖNTEMLERİ

Yukarıda anlatılan anlatım yöntemlerinin okuyucuya aktarılmasında kullanılan farklı tekniklere düşünceyi geliştirme yöntemleri denir. Bu yöntemler kullanılarak, okuyucuya aktarılacak istenen düşünceler ve görüntüler, somutlaştırılmış olur. Düşünceyi geliştirme yöntemlerinin başlıcaları şunlardır:

Tanımlama: Her sözcük, bir varlığı, bir nesneyi veya bir kavramı karşılar. Tanımlama, bu varlık, nesne ya da kavramın yapısını, niteliklerini ve temel özelliklerini dil yoluyla ortaya koymaktır. Tanım, anlamın yoğunlaştığı ve okuyucunun dikkatinin üzerine çekildiği alandır. Tanımla sınırlar belirlenir.

“Gazete, Fransızca ‘journal’ sözcüğünden gelen, günün olaylarının kaydedildiği büyük defterdir. Bilinen süreç ve bugün gelinen noktaya göre ise gazete; olayları

dürüst, yönlendiricilikten uzak biçimde verme işlevini kaybetmiş bir haber-kağıttır.”

Örnekleme: Düşünceyi desteklemek için, farklı benzeşme ve ayrılma bağlantılarını temsil etmektir. Genel olgu ve olaylar tek tek verilebilir veya tümünü temsil eden bir örnek seçilerek bu örnek üzerinden düşünce geliştirilir. Seçilen örneğin geneli kapsayan ortak özellikler taşımasına dikkat edilir.

“Her ulusun dilinde, sözlüklere geçmemiş birçok sözcük vardır. Anadolu’yu dolaştığınızda ya da çeşitli yörelerin insanlarıyla konuştuğunuzda, bunların çok değişik örneklerine rastlayabilirsiniz. Benim sık sık ‘sıçrayarak, atlayarak’ yerine kullandığım ‘holdurhop’ Ordu’da ‘çabuk çabuk’ yerine kullanılan ‘vit vit’ Merzifon köylerinde duyulur. Çığlık anlamındaki ‘vayvilim’ de bana Niğde’nin bir armağıdır.”

Karşılaştırma: Aralarında fark veya birliktelik ilişkisi bulunan iki varlık veya kavramın yine bu fark veya birliktelik ilişkileri bakımından ortaya konulmasıdır.

“Görülüyor ki her iki romanda da, hem- geriye dönüşlerle birlikte- olayların meydana geldiği zaman (1909-1920) hem de yaşanan zaman (1919-1920) aynıdır. Romandaki çatışmalar, karşı ve asıl güçler temanın ortaklığından dolayı benzerlik göstermektedir. Hatta her iki romanda olay örgüsünün akıcılığı, aşk entrikalarıyla desteklenir. Aralarındaki en önemli fark, iki farklı yazarın aynı zaman dilimini farklı bakış açılarıyla ifade etmeleri ve birinin yüzyıllardır Osmanlı Devleti’ne başkentlik yapmış ve ömrü tamamlanmak üzere olan İstanbul’u, diğerinin yeni kurulacak bir devletin başkenti olacak Ankara’yı anlatmasıdır.”

(İki Romanda Eski-Yeni Başkentler: İstanbul ve Ankara, Dr. Serap Akçaoğlu Saydım, Türk Dili Dergisi, Ağustos 2005, sayı 644, s. 141)

“Sanatın iyisi ne kadar mutlu, sevinçli bir aydınlıksa, kötüsü de o ölçüde uğursuz, ezici bir karanlıktır, bir baş belasıdır. Sanatın insanlara neler kazandırdığı çok söylenmiştir; ama neler kaybettirdiği üstünde pek durulmaz nedense. Bir sanatçı, günün birinde bir ülkeye bereket, sayısız yüreklere güven, umut, ışık getirir; dağılmış insan güçlerini iyiden iyiye yana çevirip toplar; görmez olduğumuz mavilikleri bize yeniden gösterip bizi otsu yaşantılardan kurtarır.”

(Sabahattin Eyuboğlu, Sanat Üzerine Aykırı Düşünceler, Uygulamalı Türk Dili, Yusuf Çotuksöken)

Alıntı Yapma ve Tanık Gösterme: Aktarılmak istenen düşüncenin yetke bağı (konuyla ilgili araştırma yapmış, söz sahibi olan kişilerdir) kurulan kişi veya kişilerin cümlelerine veya isimlerine gönderme yapmaktır. Burada yetke bağı kurulurken, alıntı yapılan kişinin incelenen konuyla ilgili araştırma yapmış bir kişi olması önem kazanır. Genelde bilinen ve en yaygın olan alıntı, bilimsel metinlerde

kullanılan alıntıdır. Bu tür alıntıyı metin içerisinde tırnak (“ ”) içinde yazılmış, sayfa veya metin sonunda dipnotla gösterilmiş olarak bulmak mümkündür. Tırnak, dipnot, italik yazı gibi tipografik unsurlar, alıntının belirgin olmasını sağlar. Alıntı mutlaka tipografik unsurlarla belirtilmek zorunda değildir. Tanık göstermede, konuyla yetke bağı kurulan kişinin adı anılır. Tanık gösterme ve alıntı yapma çoğunlukla bir arada kullanılır.

“ ‘Beni ilgilendiren bütün insanların mutluluğu değil, her birinin ayrı ayrı mutluluğu,’ diyor Boris Vian. Unamuno : ‘Mutluluk nedir, bilen var mı?’ diye sorar Sis romanında hep aranan, hep özlenen; ama bir türlü ele geçmeyen bir şey. Adı var, kendi yok. Öylesine yüceltilmiş bir duygu, öylesine övülmüş, bir benzersiz bir güzellik, bir üstünlük sayılmış ki, nerede olduğu, tadı, biçimi anlaşılmaz olmuş! Bilen yok gerçek anlamıyla mutluluğu.” (Oktay Akbal)

Sayısal Verilerden Yararlanma: Aktarılan düşüncüyü desteklemek amacıyla, bilimsel ölçüm sonucu ortaya konulmuş sayısal verilerin metin içerisinde kullanılmasıdır.

“Yaptığımız araştırmanın sonucunda, bölgedeki 5000 işyerinin % 68’inin adının işyeri sahiplerinin ad veya soyadlarıyla ilişkili olduğunu bulduk. Yine bölgedeki işyerlerinin % 20’sinin adlarının yabancı dillerden alındığını tespit ettik. Kalan % 12 ise daha çok iş alanıyla ilgili cins adlardan seçilmiştir.”

DEĞERLENDİRME

Çoktan seçmeli

1) Poetika, bir şairin sanat anlayışının özetlendiği yapıtlara denir. Bu yapıtlar, genç şairlerin şiire daha kestirmeden varabilmesinin yollarını gösterir. Çünkü şiir için yürünmesi gereken bir yol vardır. Şairler bu yolu kendiliklerinden bulabilirler; ama eski deneyimlerden yararlanmaları da verimlerini artırır. Mısırlılar, üzüm koruklarını daha önce olgunlaştırmak için bağ kütükleri arasına buhar salarlarmış. Poetikalar da aynen buharın işlevini görür; şiiri olgunlaştırır.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerin hangisinden yararlanılmıştır?

- ☐ A) Açıklama-karşılaştırma-tanımlama
- ☐ B) Öyküleme-tartışma-örneklendirme
- ☐ C) Tanımlama-örneklendirme-karşılaştırma
- ☐ D) Açıklama-benzetme-tanımlama

2) Aşağıdakilerden hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olmaya en uygundur?

- ☐ A) Hemen her sanatcının yapıtlarında bu konuya yer verdiği görülür.
- ☐ B) Yine de bu öyküler okuyucuyu peşinden sürüklemektedir.
- ☐ C) Ben böyle bir yapıtta, sanatl  bir söyleyişin olmasını isterim.
- ☐ D) Yazın alanında kalem oynatan herkes, geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmak ister.